

Rola rutynizacji zadań zawodowych w kształtowaniu intencji powrotu ukraińskich uchodźców wojennych w Polsce

Piotr Lewandowski (IBS, IZA, RWI), Agata Górny (OBM UW), Mateusz Krzakała (IBS), Marta Palczyńska (IBS)

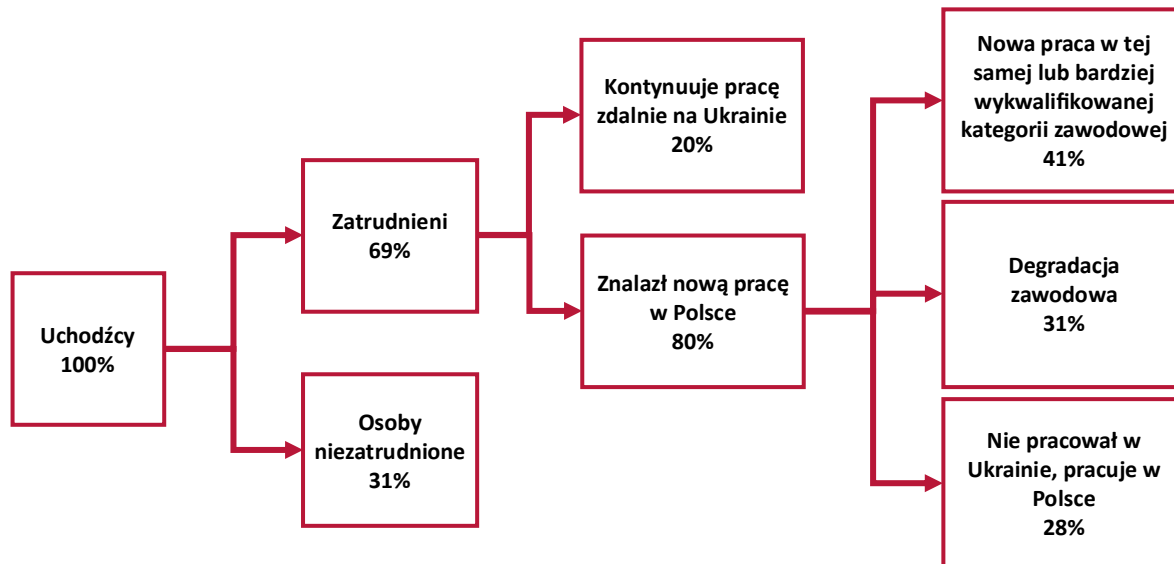
Po przybyciu do nowego kraju uchodźcy i migranci często podejmują pracę poniżej swoich kwalifikacji. Choć statystyki odnotowują to jako „obniżenie statusu zawodowego”, samo porównanie nazw stanowisk często nie oddaje pełni problemu. Rzeczywistość jest bowiem bardziej złożona: nawet pracując w tym samym zawodzie co przed wyjazdem z ojczyzny, uchodźcy często wykonują zadania znacznie prostsze i bardziej powtarzalne. Aby zrozumieć prawdziwą skalę zjawiska degradacji zawodowej i jej konsekwencji społecznych, należy spojrzeć nie tylko na formalne nazwy zawodów, ale na rutynizację zadań, czyli stopień, w jakim praca wymagająca wcześniej kreatywności i samodzielności została zredukowana do prostych, powtarzalnych czynności.

W naszym badaniu sprawdzamy, w jakim stopniu ukraińscy uchodźcy wojenni w Polsce doświadczają rutynizacji zadań zawodowych, czyli wykonywania bardziej powtarzalnej i mniej kreatywnej pracy niż praca w Ukrainie przed wybuchem pełnoskalowej wojny. Następnie, oceniamy, czy doświadczanie takiej rutynizacji zadań wpływa na plany uchodźców o szybszym powrocie do ojczyzny?

Aby uchwycić zjawisko rutynizacji, w naszym artykule (Lewandowski et al., 2025) określiliśmy intensywność zadań rutynowych (RTI) wykonywanych w pracy wykonywanej przez uchodźców i uchodźczynie w Polsce z ich pracą w Ukrainie tuż przed wybuchem wojny. Wskaźnik RTI rośnie, gdy praca opiera się na czynnościach ustrukturyzowanych, powtarzalnych i łatwych do zautomatyzowania. Maleje natomiast, gdy zadania wymagają kreatywności, analitycznego myślenia, zarządzania ludźmi czy interakcji społecznych. Zestawiając te wartości dla każdego respondenta/-tki, obliczyliśmy indywidualny rozmiar rutynizacji pokazujący, jak bardzo struktura zadań zawodowych wykonywanych w Polsce różni się od tej wykonywanej przed pełnoskalową inwazją. W tym celu analizujemy dane ze specjalnego badania ankietowego, przeprowadzonego w latach 2022–2023 przez Ośrodek Badań nad Migracjami UW (OBM) i Instytut Badań Strukturalnych (IBS).

Z naszego badania wynikają trzy kluczowe wnioski. Po pierwsze, degradacja zawodowa i rutynizacja zadań są powszechne wśród ukraińskich uchodźców i uchodźczyń w Polsce. Ponad 30% osób, które pracowały w Ukrainie, znalazło w Polsce zatrudnienie w zawodach wymagających niższych kwalifikacji (Rysunek 1). Degradacja zawodowa jest szczególnie powszechna wśród osób, które pracowały na stanowiskach kierowniczych, specjalistycznych lub technicznych w Ukrainie – połowa z nich podjęła w Polsce pracę w zawodach wymagających niższych kwalifikacji.

Rysunek 1. Trajektorie zawodowe ukraińskich uchodźców wojennych w Polsce

Źródło: Lewandowski et al. (2025).

Po drugie, uchodźcy i uchodźczynie doświadczają znacznej rutynizacji wykonywanych zadań. Wśród osób, które doświadczyły degradacji zawodowej, wzrost wskaźnika RTI był znaczny –przeciętnie rzecz biorąc porównywalny z różnicą RTI między typowymi stanowiskami kierowniczymi i biurowymi. Nawet uchodźcy, którym udało się pozostać w swojej pierwotnej kategorii zawodowej, w większości wykonywali pracę bardziej rutynową niż przed wybuchem wojny, choć w tej grupie wzrost wskaźnika RTI był mniejszy. W rezultacie, zdecydowana większość ukraińskich uchodźców i uchodźczyń w swojej pracy wykonuje prostsze i bardziej powtarzalne zadania niż przed wybuchem pełnoskalowej wojny.

Po trzecie, rutynizacja zadań jest ściśle związana z rosnącą wśród ukraińskich uchodźców chęcią powrotu do Ukrainy, szczególnie wśród tych, którzy początkowo nie planowali powrotu. Przeanalizowaliśmy zmiany w zamiarach uchodźców dotyczących pozostania w Polsce lub powrotu do ojczyzny w 2022 i 2023 roku. W 2022 r. około 60% uchodźców i uchodźczyń nie planowało powrotu do Ukrainy, jednak w 2023 roku około 1/5 z nich zmieniła zamiary i wyraziła chęć powrotu do Ukrainy. Nasze wyniki sugerują, że rutynizacja zadań odgrywa kluczową rolę w tym procesie. Im bardziej rutynowy charakter ma praca uchodźców w Polsce w porównaniu do tej wykonywanej w Ukrainie, tym większe prawdopodobieństwo (Tabela 1), że zmienili oni swoje plany i w 2023 roku deklarowali chęć powrotu do ojczyzny. Jednostkowy wzrost RTI pracy wykonywanej w Polsce w porównaniu z pracą wykonywaną wcześniej na Ukrainie wiąże się ze wzrostem o 3,5 punktu procentowego prawdopodobieństwa, że osoba, która nie chciała wracać na Ukrainę w 2022 r., będzie chciała to zrobić w 2023 r. (Tabela 1, panel a). Stosując bardziej restrykcyjną specyfikację z modelu z ciągłą miarą obniżenia statusu zawodowego (tabela 1, panel b), efekt ten wynosi 3,3 punktu procentowego. Oznacza to, że wśród 10% uchodźców i uchodźczyń, którzy doświadczyli największej rutynizacji zadań (najwyższy decyl, wzrost RTI o 2,78), prawdopodobieństwo, że osoby,

które nie planowały powrotu na Ukrainę w 2022 r., będą chciały to zrobić w 2023 r., wzrosło o 11,6 pp. więcej niż wśród 10% osób, które doświadczyły najniższej rutynizacji (najniższy decyl, -0,77).

Tabela 1. Średnie efekty krańcowe dla różnicy RTI między pracą w Polsce a ostatnią pracą na Ukrainie

Intencje powrotu w 2022/2023	Efekt krańcowy (dy/dx)	Błąd standardowy	P> z
a. Model z dyskretną miarą obniżenia statusu zawodowego			
Nie chciał(a) powrócić w 2022 r., chce powrócić w 2023 r.	0.035**	0.015	0.022
Nie zmienił(a) zamiarów dotyczących powrotu między 2022 a 2023 r.	-0.035	0.023	0.124
Chciał(a) powrócić w 2022 r., nie chce powrócić w 2023 r.	0.001	0.019	0.973
b. Model z ciągłą miarą obniżenia statusu zawodowego			
Nie chciał(a) powrócić w 2022 r., chce powrócić w 2023 r.	0.033**	0.014	0.020
Nie zmienił(a) zamiarów dotyczących powrotu między 2022 a 2023 r.	-0.036	0.022	0.102
Chciał(a) powrócić w 2022 r., nie chce powrócić w 2023 r.	0.003	0.018	0.877

*Uwaga: * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$. $N = 321$. Wszystkie modele uwzględniają płeć, kategorie wieku, opiekę nad dziećmi, posiadanie partnera, wykształcenie, kwintyl zdolności poznawczych, miejsce zamieszkania w Polsce, charakterystyki miejsca pochodzenia na Ukrainie, wsparcie otrzymane w Polsce, wcześniejsze doświadczenia migracyjne, charakterystyki rynku pracy oraz zmienną korygującą selekcję do próby (Inverse Mills Ratio).*

Źródło: Lewandowski et al. (2025).

Wpływ rutynizacji na zmianę planów powrotu jest statystycznie istotny nawet przy uwzględnieniu zarobków w Polsce i samego faktu obniżenia statusu zawodowego w stosunku do pracy w Ukrainie. Ponadto, rutynizacja wiąże się z niezadowoleniem z zadań zawodowych wykonywanych w Polsce. Wskazuje to, że uchodźcy poznają specyfikę zadań dopiero po podjęciu zatrudnienia, co uwiarygadnia kierunek zależności przyczynowej: to niespodziewanie wysoki poziom rutynizacji (i związane z nim rozczarowanie) wpływa na decyzję o powrocie, a nie odwrotnie.

Związek między rutynizacją zadań a zmianą intencji powrotu wynika według nas z dwóch mechanizmów. Po pierwsze, bardziej rutynowa praca sygnalizuje niewykorzystanie umiejętności i ryzyko deprecjacji kapitału ludzkiego. Po drugie, stanowi sygnał psychologiczny związany z brakiem zadowolenia z zadań wykonywanych w pracy. Uświadomienie sobie, że obecna praca ogranicza możliwości rozwoju zawodowego w przyszłości, może skłaniać uchodźców do zmiany planów i decyzji o powrocie, niezależnie od zarobków w Polsce.

Lewandowski, P., Górny, A., Krząkała, M., & Palczyńska, M. (2025). *The Role of Job Task Degradation in Shaping Return Intentions: Evidence from Ukrainian War Refugees in Poland*. IBS Working Paper 01/2025.

https://ibs.org.pl/wp-content/uploads/2025/12/Job_task_routinisation_return_intentions_Ukrainian_refugees_IBS_WP_202501.pdf